
પ્રવચન નં. ૩૮, શ્લોક-૫૬, ગાથા-૪૦ બુધવાર, શ્રાવણ સુદ ૩, તા.૧૩-૦૮-૧૯૮૦

‘નિયમસાર’ ૪૦મી ગાથા પછી કળશ છે. એક કળશમાં આવશે. કોઈનું લખાણ છે કે એ ન વાંચવો. જાણવાની ચીજ છે. એ કળશમાં આવશે. જુઓ! કળશ છે ને?

(માલિની)

“ન हि विदधति बद्धस्पृष्टभावादयोऽमी
स्फुटमुपरि तरन्तोऽप्येत्य यत्र प्रतिष्ठाम्।
अनुभवतु तमेव द्योतमानं समन्तात्
जगदपगतमोहीभूय सम्यक्स्वभावम्।।”

આ અબદ્ધસ્પૃષ્ટની વાત ચાલતી હતી ને? પછી ૧૪મી ગાથા વાંચવી. કોઈએ કહ્યું હતું કે ૧૪, ૩૮, ૭૩ વાંચવી. આ ૧૪નો સાર આવી ગયો. આ કળશ ૧૪માંનો છે.

‘જગત...’ એટલે કે જગતમાં રહેનારા જીવો. જગત શબ્દ છે. જગતમાં રહેનારા જીવો એમ અર્થ છે. સંસારમાં પણ એમ કહે છે ને કે માણસ આવ્યા હોય તો માળવ દેશ આવ્યો, કાઠિયાવાડ આવ્યું. કાઠિયાવાડ આવે છે? માળવ દેશ આવે છે? ત્યાંના રહેનારા આવે છે. એમ અહીંયા જગત કહેતા જગતમાં રહેનારા જીવોને સંબોધે છે. સમજાણું કાંઈ?

‘મોહરહિત થઈને સર્વ તરફથી પ્રકાશમાન...’ આહાહા...! ‘સમયસાર’માં એમ આવ્યું છે કે જ્યાં સુધી અજ્ઞાની (છે) ત્યાં સુધી જૈન હોય તો પણ પુણ્ય-પાપનો કર્તા છે એમ માનવું. અન્યમતિની જેમ ન માનવું. ‘સમયસાર’માં એ શ્લોક છે. પુણ્ય અને પાપનો ભાવ, જ્યાં સુધી સ્વરૂપનું ભાન નથી ત્યાં સુધી અજ્ઞાનથી અજ્ઞાની કર્તા થાય છે. કર્મથી વિકાર થાય છે એમ નથી. સમજાણું કાંઈ? પહેલા શ્લોક છે, કે જ્યાં સુધી અરિહંતને માનનારા અન્યમતિ જેમ માને છે કે વિકાર પોતાનો છે જ નહિ અને પોતાથી થયો જ નથી, એમ ન માનો. જ્યાં સુધી અજ્ઞાન છે ત્યાં સુધી રાગ-દ્વેષનો કર્તા આત્મા છે. પર્યાયમાં અશુદ્ધતાનો (કર્તા છે). અજ્ઞાની મિથ્યાત્વ જ્યાં સુધી છે... આહાહા...! સ્વરૂપ શુદ્ધ ચૈતન્યઘન આનંદનો અનુભવ નથી, ત્યાં સુધી જૈન લોકો પણ અરિહંતને માનનારા, રાગ-દ્વેષનો કર્તા અશુદ્ધતાની પર્યાય મારી છે, હું કર્તા છું (એમ માનો). ઝીણી વાત છે, ભગવાન! આહાહા...! ભેદજ્ઞાન થયા પછી રાગ-દ્વેષનો કર્તા હું નથી. તો રાગ-દ્વેષનો કર્તા કર્મ છે એમ પણ નથી. રાગ-દ્વેષ થાય છે તો પોતાની પર્યાયમાં પોતાની કમજોરીથી, પણ જ્યારે સ્વરૂપનું જ્ઞાન થયું કે હું જ્ઞાનાનંદ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ છું, તો એવી દૃષ્ટિમાં રાગ આવે છે તો રાગને જાણનારો રહે છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? એ શ્લોક છે. ભેદજ્ઞાન થયા પહેલા અરિહંતને માનનાર રાગ-દ્વેષ, પુણ્ય-પાપનો કર્તા આત્મા છે એમ માનો.

અહીંયા તો વાસ્તવિક દૃષ્ટિનો વિષય જ્યાં બતાવવો છે. કમબદ્ધમાં પણ એ બતાવવું છે—અકર્તા. એ અકર્તા ક્યારે ? કે રાગની એક્તા તૂટીને સમ્યગ્દર્શન થયું ત્યાં સુધી રાગનો કર્તા આત્મા નથી. પણ અજ્ઞાનમાં પણ રાગનો કર્તા આત્મા નથી અને કર્મ રાગનો કર્તા છે એમ પણ નથી. સમજાણું કાંઈ ? ઘડીકમાં કર્તા, ઘડીકમાં અકર્તા. ભગવાનનો સ્યાદ્વાદ માર્ગ છે. પર્યાયમાં પુણ્ય-પાપના મલિન ભાવ થાય છે તો જ્યાં સુધી ભેદજ્ઞાન નથી... એવો ‘સમયસાર’માં શ્લોક છે, ત્યાં સુધી અરિહંતને માનનારની પર્યાયનો વિકાર થાય છે શુભ, દયા, દાન, કામ, ક્રોધ. એ પર્યાયનો અપરાધ છે અને હું જ કર્તા છું એમ માનવું. સમજાણું કાંઈ? અને ભેદજ્ઞાન થયા પછી.. આ અભેદજ્ઞાનની વાત છે. આહાહા...!

‘જગત મોહરહિત થઈને..’ એવો શબ્દ પડ્યો છે ને ? એ પુણ્ય-પાપનો ભાવ વિકૃતભાવ છે એ પર્યાયબુદ્ધિમાં હું કર્તા હતો. પણ મારી ચીજ જે છે એ આનંદનો નાથ પ્રભુ છે, એની દૃષ્ટિ થતાં સમ્યગ્જ્ઞાન થયું તો એ રાગનો કર્તા હું નથી, હું મોહરહિત છું. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? ‘મોહરહિત થઈને..’ એનો અર્થ કે પહેલા મોહસહિત હતો. સમજાણું કાંઈ?

આહાહા...! વીતરાગ માર્ગ અલૌકિક છે, ભાઈ! ‘મોહરહિત થઈને...’ એનો અર્થ કે પહેલા મોહસહિત હતો. એમ માનતો હતો અને એમ હતો. આહાહા...! બિલકુલ મારામાં રાગ નથી અને અજ્ઞાનભાવમાં રાગનો કર્તા કર્મ છે એમ ન માનો. ‘સમયસાર’માં એવો કળશ છે. ‘ડાહ્યાભાઈ’! આહાહા...! અત્યાર સુધી આ વાત કરી અને હવે આ વાત! એમ વાત છે, પ્રભુ! સ્વચ્છંદ ન થાય કે અમે તો સમ્યગ્દષ્ટિ છીએ પછી અમારે ગમે તેવા વિકાર હોય, એ તો અમારો નથી, અમે ભોગ કરીએ છીએ એ પણ અમારો નથી, એવો સ્વચ્છંદ ન થઈ જાય. આહાહા...! જ્યાં સુધી, જૈનમાં રહ્યો, જૈન પક્ષમાં આવ્યો, જૈનવાડામાં આવ્યો, જૈનનું સાંભળ્યું, પણ જ્યાં સુધી રાગથી ભિન્ન પોતાની ચીજ જાણવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તો જૈન અને અજ્ઞાનભાવથી રાગભાવનો કર્તા હું છું એમ માનો, એમ આચાર્યદેવનો હુકમ છે. આહાહા...! ‘ડાહ્યાભાઈ’!

પણ જ્યારે મહોરહિત દષ્ટિ થઈ... આહાહા...! કે વિકારનો જે દયા, દાનનો વિકલ્પ એનાથી પણ મારી ચીજ તો ભિન્ન છે. એવી ચીજવાળાને જગતના પ્રાણીને સંબોધન કરતા આચાર્યદેવ કહે છે, કે ‘મોહરહિત થઈને સર્વપ્રકારે પ્રકાશમાન...’ એવો ભગવાન અંદર ચૈતન્યમૂર્તિ રાગથી ભિન્ન થઈને, મોહથી રહિત થઈને... આહાહા...! ઝીણી વાત છે, ભાઈ! પ્રભુનો માર્ગ (આવો છે).

કોઈ એવો પ્રશ્ન કરે કે, ભાઈ! ત્યાગનું શું આમાં? ત્યાગ તો આવતો નથી. એવો પ્રશ્ન ‘અજમેર’થી આવ્યો હતો. પ્રભુ! પરનો ત્યાગગ્રહણ તો આત્મામાં છે જ નહિ. આત્માનો સ્વભાવ જ ત્યાગગ્રહણરહિત છે. આહાહા...! એ જગ શક્તિમાં છે. પ્રભુ! પરના ત્યાગ અને પરના ગ્રહણથી તો પ્રભુ શૂન્ય છે. માત્ર અજ્ઞાનભાવે રાગ અને દ્વેષનો હું કર્તા છું એમ ગ્રહણ કર્યું એ અજ્ઞાનભાવે છે. પરના ત્યાગગ્રહણ તો છે જ નહિ. અને મિથ્યાત્વનો ત્યાગ એ પણ નિમિત્તથી કથન છે. પોતાની ચીજ જે મોહરહિત છે... આહાહા...! એમ અનુભવ કરો.

જે પ્રકાશમાન એ સમ્યક્ સ્વભાવનો અનુભવ કરવો જોઈએ. આહાહા...! એ રાગની રુચિ છોડીને, રાગની એકતાબુદ્ધિ છોડીને મોહરહિત નામ રાગરહિત મારી ચીજ છે, એવી દષ્ટિ કરીને, હે જગતના પ્રાણીઓ! સંતો, દિગંબર સંતો પોકાર કરીને, કરુણા કરીને જગતને કહે છે. આહાહા...! આ ભગવાન અંદર ચૈતન્ય પ્રકાશમૂર્તિ, એવો એ સમ્યક્ સ્વભાવનો... સમ્યક્ સ્વભાવ, રાગાદિ, પુણ્યાદિ એનો મૂળ સ્વભાવ નથી, એ તો ઉપાધિ છે. જ્યાં સુધી રાગનો કર્તા થાય છે ત્યાં સુધી તો અજ્ઞાની છે. આહાહા...! પણ અહીંયા તો કહે છે, કે એકવાર પ્રભુ! તું મોહરહિત થઈ જા. આહાહા...! તારી ચીજમાં એ રાગ અને વિકલ્પ છે જ નહિ. ૪૦માં એ કહેવું હતું. એનો સાર અહીં આ કળશમાં કહ્યો. ‘સમયસાર’ની ૧૪મી ગાથાનો આધાર આપ્યો કે અનુભવ કરવો જોઈએ. શું?

‘જેથી અબદ્ધસ્પૃષ્ટ આદિ ભાવ...’ આહાહા...! શું કહે છે? આ ૧૪મી ગાથાનો સાર છે કે કર્મનો સંબંધ મારામાં છે એનાથી રહિત હું છું. બદ્ધથી રહિત છું. આહાહા...! અને સ્પૃષ્ટ નામ વિસ્રસા પુદ્ગલ જે છે, એના સ્પર્શથી રહિત હું છું. બદ્ધસ્પૃષ્ટ રહિત. આહાહા...! અને અનન્ય. નરકગતિ, મનુષ્યગતિ, દેવગતિ આદિ હું નહિ. એ અન્ય અન્ય છે. હું અનન્ય છું. એ ચાર ગતિથી ભિન્ન હું અનન્ય છું. આહાહા...! અબદ્ધસ્પૃષ્ટ, અનન્ય, નિયત. પર્યાયમાં અનેક પ્રકારની હિનાધિકતાની દશા ઉત્પન્ન થાય છે એ અનિયત છે. હું તો નિયત છું. આહાહા...! હું તો નિશ્ચયસ્વરૂપ ભગવાન પૂર્ણાનંદમાં કોઈ વધઘટ થતી નથી. અને પર્યાય આવે છે અને જાય છે એ મારી ચીજમાં નથી. આહાહા...! આવી વાત છે. છે?

જેમાં બદ્ધસ્પૃષ્ટ. બદ્ધસ્પૃષ્ટ તો નથી, અનેરી-અનેરી ગતિ એ પણ હું નહિ અને અનિયત નામ પર્યાયમાં હિનાધિકતા થાય છે એ પણ હું નથી અને દર્શન-જ્ઞાન અને ચારિત્ર જે વિશેષ દેખાય છે એ વિશેષ પણ હું નથી. હું તો સામાન્ય એકરૂપ ચૈતન્ય છું. આહાહા...! ૪૦ ગાથામાં એ કહેવું છે. એનો સાર આ છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? હું અબદ્ધસ્પૃષ્ટ, અનન્ય અને અનિયત... આહાહા...! એ નહિ નિયત છું. નિશ્ચય મારી વસ્તુ એકરૂપ છે. અને અવિશેષ-હું અવિશેષ છું. વિશેષ નથી. શું? દર્શન-જ્ઞાન અને ચારિત્ર એવા ભેદ પણ મારી ચીજમાં નથી. આહાહા...! હું તો વિશેષરહિત સામાન્ય છું. રાગરહિત તો છું પણ વિશેષરહિત હું છું. આહાહા...! પ્રભુ! મારગડા જુદા, ભાઈ! આ દુનિયામાં પૈસામાં ઘૂસી જાય અને મજા માને. .... નથી સૂઝતું. ‘બેંગલોર’ બે કરોડ રૂપિયા. ધૂળ-ધૂળ. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- ચાર ખૂણામાં...

ઉત્તર :- ચાર ખૂણામાં આ કહી શકે, બહાર નહિ. આહાહા...!

અહીં તો પરમાત્મા જિનેશ્વરદેવે કહ્યું એમ દિગંબર સંતો આડતિયા થઈને જગતને ભગવાનનો માલ બતાવે છે. પસંદ પડે તો લ્યો, ન પસંદ પડે તો તમારી મરજી. આહાહા...! કહે છે કે હું વિશેષ પણ નથી. રાગનો સંબંધ તો નથી, કર્મનો સંબંધ તો નથી... આહાહા...! આ અબદ્ધસ્પૃષ્ટમાં આવે છે. આ વ્યાખ્યા બદ્ધસ્પૃષ્ટની છે. છે?

‘બદ્ધસ્પૃષ્ટત્વ આદિ ભાવો ઉત્પન્ન થઈને સ્પૃષ્ટપણે ઉપર તરતા હોવા છતાં...’ આહાહા...! એ વિશેષભાવ અને કર્મનો સંબંધભાવ અને અસંયુક્ત. રાગથી સંયુક્ત-સહિત નથી. રાગથી સંયુક્તપણું (નથી). એ રાગ, દયા, દાન, વ્રતાદિનો વિકલ્પ ઉપર તરે છે. મારી ચીજમાં એનો પ્રવેશ નથી. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? એ પાંચ ભાવ આવ્યા. બદ્ધસ્પૃષ્ટ રહિત, અનન્ય નામ ગતિ અનેરી અનેરી થાય એનાથી રહિત અને પર્યાયમાં અનેકતા-વિવિધતા ઓછી-વત્તી થાય છે એ પણ નહિ. અને વિશેષ દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રના ભેદ પણ હું નથી. અને અસંયુક્ત રાગથી સંયુક્ત પણ નથી. આહાહા...! એવા આ પાંચ ‘બદ્ધસ્પૃષ્ટત્વ આદિ ભાવો ઉત્પન્ન થઈને સ્પૃષ્ટપણે ઉપર તરતા હોવા છતાં...’ આહાહા...! આ માર્ગ. ૪૦મી ગાથામાં

આ કેમ નાખ્યું? સમજાણું કાંઈ? એ ઉપર તરે છે, મારી ચીજમાં નથી.

જેમ પાણી છે ને પાણી? મણ, બે મણ પાણી, એમાં તેલ તેલ (નાખો) તો તેલ અંદર પ્રવેશ કરતું નથી. તેલની ચિકાશ. તેલ સમજો છો ને? એ ચિકાશ ઉપર રહે છે. અંદર પ્રવેશ નથી કરતી. જળનું દળ છે-પાણીનું દળ છે... આહાહા...! એમાં તેલના બિંદુ ઉપર તરે છે, અંતરમાં પ્રવેશ નથી કરતા.

એમ અહીંયા કહે છે, કે હે જગતના જીવો! પ્રભુ! તારો સ્વભાવ અંદર એવો છે. એ બદ્ધસ્પૃષ્ટ રાગાદિ ભાવ ઉપર તરે છે, અંદર દ્રવ્યમાં પ્રવેશ નથી કરતા. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! કહો, હવે આવી વાત! હજી તો આ શુદ્ધનયના વિષયની વાત છે. ૧૪મી ગાથામાં શુદ્ધનયના વિષયની અર્થાત્ સમ્યગ્દર્શનની વાત છે. ૧૫મી ગાથામાં સમ્યગ્જ્ઞાનની વાત છે. અહીંયા સમ્યગ્દર્શનની વાત છે. છતાં સમ્યગ્દર્શનમાં પણ શુદ્ધનયનો એ વિષય લીધો છે. નય તો જ્ઞાન છે. એ શુદ્ધનય જે પવિત્ર દષ્ટિ પર્યાય, એનો એ વિષય છે. આહાહા...! હળવે હળવે હવે તો ભણવું પડશે ને એને? આહાહા...! બાપુ! ક્યાંથી આવ્યા છે? જુઓ ક્યાં ક્યાંથી આવ્યા છે? પોતાની સગવડતા છોડીને. ત્યાંના જેવી સગવડતા અહીં નથી મળતી. પણ શું ચીજ છે, પ્રભુ! આહાહા...!

અહીં તો કહે છે, કે એક રાગ-દ્વેષ, કર્મ, પર્યાયની અનેકતા, ગતિની અનેકતા, ભેદનો વિશેષભાવ અને રાગભાવ એ આત્મ દ્રવ્યની ઉપર તરે છે, દ્રવ્યમાં પ્રવેશ નથી કરતા. આહાહા...! આ ૧૪મી ગાથા. છે નયનો અધિકાર પણ એ દર્શનનો અધિકાર છે. ૧૫મી ગાથામાં જ્ઞાનનો અધિકાર છે. કે બદ્ધસ્પૃષ્ટ રહિત પોતાના આત્માને અનુભવે એ આખા જૈનશાસનનો અનુભવ થયો. જૈનશાસનમાં એ કહેવું છે. ‘અપદેસસંતમજ્ઞં પસ્સદિ જિણસાસણં સવ્વં’ જેણે ભગવાનઆત્મામાં... આહાહા...! વિશેષ અને રાગ-દ્વેષથી રહિત ભિન્ન આત્મા જોયો અને અનુભવ થયો એ ‘અપદેસસંતમજ્ઞં’ સિદ્ધાંતમાં પણ એમ કહ્યું છે અને અનુભવ એ જૈનશાસન છે. એ જોનારે આખું જૈનશાસન જોયું. આહાહા...!

આ ગાથાના અર્થમાં... ગાથા છે ને? એનો કળશ છે. એના અર્થમાં અને ભાવાર્થમાં તો એમ લીધું છે. ભાઈ! આ અબદ્ધસ્પૃષ્ટ એમ કહ્યું, પણ પર્યાયમાં મલિનતા છે, પર્યાયમાં રાગ છે, એવું જ્ઞાન લક્ષમાં રાખીને અબદ્ધસ્પૃષ્ટની દષ્ટિ કરવી. ટીકામાં છે. ‘સમયસાર’ની ૧૪ મી ગાથામાં ‘જયચંદ્ર પંડિતે’ આ ટીકાનો અર્થ લખ્યો છે. આહાહા...! પર્યાયમાં રાગ-દ્વેષ છે, એમ જ્ઞાનમાં લક્ષમાં રાખવું. બિલકુલ જ્ઞાનનું લક્ષ છોડી દે તો એકાંત થઈ જાય. એ જ્ઞાનમાં લક્ષમાં રાખીને એનાથી રહિત હું ચૈતન્ય છું, એમ દષ્ટિનો વિષય બનાવી લે, તારા ભવનો અંત થઈ જશે. આહાહા...! આ નરક અને નિગોદ, ભાઈ! આહાહા...!

‘વાદીરાજ’ તો કહે છે, ‘વાદીરાજ’નું બનાવેલ ‘વિષપહાર સ્તોત્ર’ છે ને? સ્તુતિ. એ સ્તુતિમાં કહે છે, કે હે નાથ! હું ગયા કાળના દુઃખ યાદ કરું છું તો મને આયુધના ઘા

વાગતા હોય એવું લાગે છે, મુનિ કહે છે. મારી પૂર્વની નરક અને નિગોદની પર્યાયમાં દુઃખ (ભોગવ્યા), એ દુઃખને હું યાદ કરું છું. મુનિરાજ કહે છે. 'વિષપહાર'માં ભગવાનની સ્તુતિ કરે છે. હે નાથ! તમે કહ્યું એમ શરણ કર્યું નહિ અને અમે દુઃખી થયા. એવા દુઃખી કે એ દુઃખની સ્મૃતિ જ્યાં કરીએ છીએ, નરક અને નિગોદના દુઃખ... આહાહા...! અંતર્મૂહુર્તનું દુઃખ. કરોડ ભવે અને કરોડ જીભે ન કહી શકે, પ્રભુ! એવી દુઃખદશા છે. તું ભૂલી ગયો. ભૂલી ગયો છે માટે નથી એમ કેમ કહેવાય? સમજાણું કાંઈ?

પોતાના જીવનમાં પહેલા બાર માસમાં જન્મ્યા પછી શું થયું ? માતાએ શું કર્યું એ ખબર છે? જંગલ જતી વખતે તો માતાએ પગ લાંબા કરીને પગ ઉપર બેસાડીને જંગલ કરાવ્યું છે. બાળક છે એને હવે જંગલ ક્યાં લાવવા. તો પગ લાંબા કરીને બે પગ વચ્ચે બાળકને બેસાડે. જોયું છે કે નહિ? આહાહા...! એ મા છે. એના જંગલ જવાની તૈયારી થઈ ગઈ. અહીં બેઠો હતો તો થોડો બગડ્યો. હવે એને જંગલ કેમ કરાવે? ત્યાં ચૂલામાં બેસાડે? બહાર બેસાડે? ક્યાં બેસાડે? તો માતા પગ લાંબા કરીને પગ ઉપર બેસાડે. પગ વચ્ચે ખાલી હોય ત્યાં જંગલ જાય. આહાહા...! પંડિતજી! આ તો બધું જોયું છે ને. માતાએ એવું કર્યું છે. પ્રભુ! તને યાદ નથી. યાદ નથી માટે નથી એમ કેમ કહે? આહાહા...!

એમ અનંતભવમાં કેટલા દુઃખ ભોગવ્યા? એ દુઃખ તને યાદ નથી માટે દુઃખ નહોતું એમ કોણ કહે? 'કપૂરચંદ્રજી'! એવી વાતું છે. એવી વાતું છે એ ગુજરાતી ભાષા. ઐસી બાત હૈ, એ હિન્દી ભાષા.

'બદ્ધસ્પૃષ્ટઆદિ ભાવો...' ભાવ તો કહ્યું. કોઈ અભાવ શૂન્ય છે એમ નથી. રાગાદિ, વિશેષાદિ, બદ્ધસ્પૃષ્ટ આદિ ભાવ તો છે. આહાહા...! પણ એ સ્પષ્ટરૂપે.. આહાહા...! ભગવાન ચૈતન્યપ્રકાશની મૂર્તિ, એના સ્પષ્ટરૂપથી અર્થાત્ પ્રત્યક્ષરૂપથી... આહાહા...! જ્યાં એ જ્ઞાન અને આનંદનો સમ્યગ્દર્શનમાં પ્રતીતિ અનુભવ થયો... આહાહા...! એ અનુભવ થઈને પ્રતીતિ થઈ, તો એમાં સ્પષ્ટપણે 'ઉપર તરતા હોવા છતાં...' આહાહા...! પોતાની ચીજમાં 'ઉપર તરતા હોવા છતાં..' પ્રત્યક્ષ આત્માને તરતો જોયો. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? પ્રભુ! આ તો ધર્મકથા છે. આ ત્રણલોકના નાથની કથા છે. આ કોઈ વાર્તા નથી. બાળપણમાં વાર્તા આવતી ને, ચકલી લાવી ચોખાનો દાણો, ચકલો લાવ્યો મગનો દાણો અને પછી બનાવી ખીચડી. એ બાળપણમાં વાર્તા આવતી. એ ખીચડી કુંભારને આપી, કુંભારે ઘડો દીધો, ઘડામાં ખજૂર દીધો. આહાહા...! એવી વાત નથી, પ્રભુ! આ તો સર્વજ્ઞ ત્રિલોકનાથ પરમાત્માની વાત છે. આહાહા...!

કહે છે, કે 'બદ્ધસ્પૃષ્ટત્વ આદિ...' એટલે એ પાંચ ભાવ. 'સ્પષ્ટપણે ઉપર તરતા હોવા છતાં...' આહાહા...! એ દયા, દાન, વ્રતના વિકલ્પ પણ ઉપર તરે છે. આહાહા...! બહારની ચીજ તો અંતરમાં છે જ નહિ, તેના ત્યાગગ્રહણ તો છે જ નહિ, પણ રાગાદિ ભાવ ઉપર

તરે છે. આહાહા...! તો દ્રવ્ય ઉપર જ્યાં દષ્ટિ થાય છે તો દષ્ટિમાં તેનો તો અભાવ થઈ જાય છે. દષ્ટિમાં તેનો અભાવ થઈ જાય છે. પર્યાયમાં ભલે હોય. એ જ્ઞાન કરવામાં રહે. પણ બદ્ધસ્પૃષ્ટ, અન્ય અન્ય આદિ ભાવ જે છે, એનાથી રહિત જે ભગવાનને જોયો અને આત્માનો અનુભવ થયો, ચૈતન્યનો, આનંદનો સ્વાદ આવ્યો, તો સ્પષ્ટરૂપથી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનથી આત્માને જોયો અને આનંદનો પણ પ્રત્યક્ષરૂપે સ્વાદ આવ્યો. આહાહા...!

‘ઉપર તરતા હોવા છતાં ખરેખર સ્થિતિ પામતા નથી.’ પર્યાયમાં ઉપર રહેવા છતાં તેને દ્રવ્યમાં આધાર મળતો નથી, પ્રતિષ્ઠા મળતી નથી. આહાહા...! ‘ધન્નાલાલજી’! શું કહે છે? દર્શન-જ્ઞાન અને ચારિત્ર એવા ભેદ ઉપર તરે છે એ વિશેષને આ દ્રવ્યમાં આધાર મળતો નથી. આહાહા...! આ ૪૦મી ગાથાનો સાર છે. સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :- દષ્ટાંત તો બરાબર બેસી જાય છે.

ઉત્તર :- દષ્ટાંત દષ્ટાંતના કારણે છે કે દષ્ટાંત સિદ્ધાંતના કારણે છે? આહાહા...! પહેલા અમારે પટારા હતા. પટારા સમજો છો? ઘરમાં માલ રાખવાના પટારા. પટારાને શું કહે છે? મોટી પેટી. પહેલા પટારા રાખતા ને. લગનમાં પણ આપતા. તો પટારા ઉપર ગેલેરી હોય એમાં થાળી હોય. ઉપર અભેરાઈ ભરી હોય. તો બાળકને ઉપર બેસાડે. નીચે તો આદમી અને બાઈ ન ચડે એટલે બાળકને ઉપર બેસાડે. બાળકને ઉપર બેસાડે તો બાળકને ત્યાં બેસવા માટે બેસાડે છે કે બાળકને લાંબા હાથ કરીને થાળી લેવા માટે બેસાડે? થાળી સમજો છો? ઉપર વાસણ રાખે છે ને? પટારા હોય છે એની ઉપર વાસણ રાખે છે. અમારા ઘરમાં એ બધું હતું માટે જોયેલું છે. અહીં તો બીજું કહેવું છે. કે મહેમાન આવ્યા હોય અને પાંચ-દસ થાળી જોઈતી હોય, ઘરમાં દસ માણસ હોય તો દસ થાળી નીચે હોય. બીજા દસ મહેમાન આવે તો બીજી દસ થાળી ઉપરથી ઉતારવા માટે બાળકને પટારા ઉપર ચડાવે. બાળકને કહે, અહીં ચડી જા. તો બાળકને ત્યાં બેસવા માટે કહ્યું છે? ચડીને તે થાળી ઉતારી લે. એમ દષ્ટાંતને દષ્ટાંત સુધી રાખવું છે? દષ્ટાંતને સિદ્ધાંત તરફ લઈ જવું છે. આહાહા...! અમે તો આખા સંસારનો અનુભવ...

નાટકમાં જતા એ કહ્યું ને. તો નાટકમાં જતા હતા તો અમે એનું કાંઈ સાંભળતા નહોતા. જે તમારે બોલવાનું છે એ ચોપડી લાવો. તમે શું બોલો છે એ સમજ્યા વગર અમે નહિ બેસીએ. બાર આનાની ચોપડી. ટીકીટ બાર આનાની, ચોપડી બાર આનાની. અમે તો બધું જોયેલું છે. ઘરની દુકાન હતી તો માલ લેવા જતા હતા. નાની ઉંમરની વાત છે. ૧૮-૧૯ વર્ષની વાત છે. ૭૦ વર્ષ પહેલાની વાત છે. આહાહા...! તમે શું બોલો છો એ તમે ધીમે ધીમે બોલો. હજારો માણસ છે. અમને ખ્યાલ તો આવવો જોઈએ કે શું બોલે છે. આહાહા...!

નાટકમાં પહેલા નારદ આવે છે. નારદ આવે છે. નાટકના પુસ્તકમાં એમ લખ્યું છે.

‘બ્રહ્મા સૂત છું. બ્રહ્મા સૂત નારદ કહાઉ, જ્યાં જાઉં ત્યાં કલહ કરાવું.’ બ્રહ્મા સૂત હું, નારદ કહાઉ, જ્યાં કલેશ ન હોય ત્યાં કલેશ કરાવું. રામ! મોક્ષ પધારનારા ‘રામચંદ્રજી’ મહાપુરુષ. એની પણ તેના દીકરા સાથે લડાઈ થઈ. લવ અને કુશ. લવ અને કુશ ત્યાં જન્મ્યા નહોતા. સીતાજીને લઈ ગયા હતા. તેનો જન્મ બીજી જગ્યાએ થયો હતો. તો છોકરાને લોકોએ કહ્યું કે આ તારા પિતાજી છે. પણ પહેલા મારાથી જીતે છે કે નહિ? પિતાજી મારાથી જીતે છે કે નહિ? પહેલા હું લડાઈ કરીશ. એ નારદે કહ્યું. અમે બધું નાટકમાં જોયું છે. ત્યારે નિવૃત્તિ હતી ને. આહાહા..!

પછી લવ-કુશ સાથે લડાઈ કરતા... કરતા... કરતા... રામચંદ્રજી સાથે એટલી લડાઈ થઈ તો પહેલા લવ-કુશને ખબર નહિ કે આ મારા પિતા છે. પછી ‘રામચંદ્રજી-લક્ષ્મણજી’નો હારવાનો વખત આવ્યો. અરે..! કોણ આ બીજો વાસુદેવ પાક્યો? લક્ષ્મણ કહે, હું વાસુદેવ છું. રામચંદ્રજી મહાપુરુષ બળદેવ છે. આ કોણ પાક્યા છે કે અમને પણ હરાવે છે? પછી નારદ વચમાં પડી ગયા. નારદ કહે, એ તમારા દીકરા છે હેં? તમે એના પિતા છો. તો એ છોકરાઓ હથિયાર છોડીને પિતાજીના પગમાં પડી ગયા. પિતાજી! મને ખબર નહિ. તમે મારા પિતાજી છે. અમે તો વનમાં જન્મ્યા. અમને ખબર નથી. પિતાજી! આ લડાઈ નારદે કરાવી. અને નારદે છેલ્લે લડાઈમાં થયા. રામચંદ્રજી હારી ગયા.

રામચંદ્રજી મહાપુરુષ. પુરુષોત્તમ પુરુષ, છેલ્લું શરીર, મોક્ષ જનારા છે. આહાહા..! વાસુદેવ લક્ષ્મણ તો નરકમાં જવાના છે. એને પણ એમ થયું કે કોણ છે આ? મારી હાર થઈ અને એની જીત! આ વાસુદેવ છે કે કોણ છે આ? નારદ વચ્ચે આવ્યા અને કહ્યું આ તમારા પુત્રો છે. આ સિતાજીના દીકરા છે. તમારા ગામમાં આવતા પહેલા આવી પરીક્ષા કરીને આવશે. તો ત્યાં એવું લખ્યું હતું. લડાઈ કરવી, આમ કરવું, તેમ કરવું.

અહીં તો કહે, પ્રભુ! એકવાર.. ‘સમયસાર’ નાટક છે કે નહિ? ‘સમયસાર’ને નાટકનું રૂપ દીધું છે. આહાહા..! જ્યાં અંતરમાં આનંદનો વેષ લઈને પરમાત્મા પ્રવેશ કરે છે... આહાહા..! મોક્ષ પણ એક વેષ છે. મોક્ષ એનું કાયમી સ્વરૂપ નથી. ભેખ છે. પર્યાય છે ને? સંવર-નિર્જરા પણ એક ભેખ છે. કાયમની ચીજ નથી. આહાહા..! દષ્ટિનો જે વિષય છે, એમાં સ્પષ્ટપણે ઉપર ભિન્ન તરે છે, એ દષ્ટિના વિષયમાં તો એ ઉપર તરે છે, અંતરમાં નથી. આહાહા..! એવી દષ્ટિ થતાં રાગાદિ દેખાય છે પણ એ મારા નથી. જાણવામાં આવે છે. મારા જ્ઞાનનું જ્ઞેય પર તરીકે જ્ઞેય છે. સ્વ તરીકે જ્ઞેય તો હું જ્ઞાતા છું, એ સ્વ તરીકે મારું જ્ઞેય છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? એ આ ગાથામાં કહ્યું છે. જુઓ!

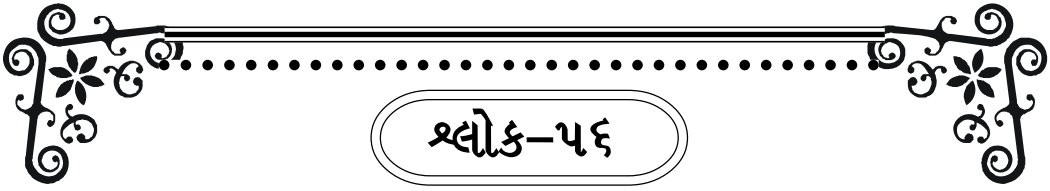
‘ઉપર તરતા હોવા છતાં ખરેખર સ્થિતિ પામતા નથી.’ દ્રવ્યમાં પ્રવેશ નથી પામતા. આહાહા..! છે? કળશ છે કે નહિ? શેઠ! શેઠને મળ્યું? આ તો ક્યાંય જુદી જાતની વાત છે, પ્રભુ! એ શ્લોક. ‘ખરેખર સ્થિતિ...’ સ્થિતિ નામ પ્રતિષ્ઠા. સમજાણું કાંઈ? ‘તરન્તોઽપ્યેત્ય

યત્ર પ્રતિષ્ઠામ્।' પાઠ છે. કળશના બીજા પદનો છેલ્લો શબ્દ. પ્રતિષ્ઠા નથી મળતી. એ 'ઉપર તરતા હોવા છતાં ખરેખર દ્રવ્યમાં સ્થિતિ પામતા નથી.' અંદરમાં પ્રવેશ નથી કરી શકતા. આહાહા...! પર્યાયમાત્ર દ્રવ્યથી ઉપર તરે છે. આહાહા...! તો રાગાદિની વાત શું અને સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર મારા એ ક્યાંય રહી ગયા. પ્રભુ! આહાહા...! દ્રવ્યમાં પર્યાય પ્રવેશ કરતી નથી, પર્યાય ઉપર તરે છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? ભાષા તો સાદી છે, પ્રભુ! મુમુક્ષુ :- ભાવ ગંભીર છે.

ઉત્તર :- ભાવ ગંભીર છે. આહાહા...! એ ગાથા.

'વળી (૪૦મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ બે શ્લોક કહે છે) :-'

શ્લોક-૫૬

(અનુષ્ટુભ)

નિત્યશુદ્ધચિદાનન્દસંપદામાકરં પરમ્ ।

વિપદામિદમેવોચ્ચૈરપદં ચેતયે પદમ્ ॥૫૬॥

[શ્લોકાર્થ :-] જે નિત્ય-શુદ્ધ ચિદાનંદરૂપી સંપદાઓની ઉત્કૃષ્ટ ખાણ છે અને જે વિપદાઓનું અત્યંતપણે અપદ છે (અર્થાત્ જ્યાં વિપદા બિલકુલ નથી) એવા આ જ પદને હું અનુભવું છું. ૫૬.

શ્લોક-૫૬ ઉપર પ્રવચન

હવે પોતે ટીકાકાર બે શ્લોક કહે છે.

નિત્યશુદ્ધચિદાનન્દસંપદામાકરં પરમ્ ।

વિપદામિદમેવોચ્ચૈરપદં ચેતયે પદમ્ ॥૫૬॥

'જે નિત્ય-શુદ્ધ ચિદાનંદરૂપી સંપદાઓની ઉત્કૃષ્ટ ખાણ છે...' આહાહા...! ભગવાનઆત્મા નિત્ય ધ્રુવ શુદ્ધ પવિત્ર જ્ઞાનાનંદ ચિદાનંદ જ્ઞાનરૂપી સંપદા. આ સંપદા. આ ધૂળની સંપદા એ તો વિપદા છે. આહાહા...! કહો. 'ચિદાનંદરૂપી સંપદાઓની ઉત્કૃષ્ટ ખાણ છે...' ખાણ. આહાહા...! ભગવાનઆત્મા અંદરમાં નિત્ય અને શુદ્ધ એવા ચિદાનંદ-જ્ઞાન અને આનંદ બે મુખ્ય લેવાના છે. જ્ઞાનાનંદરૂપી 'સંપદાઓની ઉત્કૃષ્ટ ખાણ છે...' ખાણમાંથી જેટલું કાઢો એટલું નીકળશે એ ખાલી નહિ થાય. આહાહા...!

ભગવાનઆત્મા સમ્યગ્દર્શનનો વિષય સમ્યક્ શુદ્ધનયનો વિષય એ જ આદરણીય છે.

એ આદરણીય ચીજ છે કેવી? એ નિત્ય રહેનારી ચીજ છે. નિત્ય તો પરમાણુ પણ રહે છે. પણ શુદ્ધ છે. આહાહા...! ભગવાનઆત્મા નિત્ય શુદ્ધ છે. પવિત્રતાનો પિંડ પ્રભુ અંદર છે. 'નિત્ય-શુદ્ધ ચિદાનંદરૂપી સંપદા...' જ્ઞાનાનંદરૂપી પોતાની સંપદા, એની 'ઉત્કૃષ્ટ ખાણ છે.' આહાહા...!

તથા 'વિપદાઓનું અત્યંતપણે અપદ છે...' રાગાદિ પર્યાય એ અપદ છે, એ વિપદા છે. આહાહા...! રાગ, દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ આદિના પરિણામ એ વિપદાનું સ્થાન 'અત્યંતપણે અપદ છે...' આહાહા...! ભગવાન નિત્યાનંદ ઉત્કૃષ્ટ ચિદાનંદરૂપી ગુણની ખાણ છે, તો પુણ્ય અને પાપ છે એ 'વિપદાઓનું અત્યંતપણે અપદ છે...' એ તો વિપદારૂપે અપદ છે, પોતાનું પદ નથી. આહાહા...! આવી વાત! પછી લોકો તો કહે ને? 'સોનગઢ'વાળા એકાંત છે.. એકાંત છે. અરે...! ભાઈ! બાપા! ભાઈ! તારી ચીજની મહત્તાની ખબર નથી. તો તને વ્યવહાર દયા, દાનની મહત્તા આવે છે. જેની મહત્તા છોડવાની છે એની મહત્તા આવે છે અને જેની મહત્તા કરવાની છે એની મહત્તા આવતી નથી. આહાહા...!

જેનો અંદરમાં પ્રવેશ નથી એવા દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિના પરિણામ. તેને તો અહીં 'વિપદાઓનું અત્યંતપણે અપદ છે...' (એમ કહે છે). એ તારું સ્થાન નથી, પ્રભુ! તારું ધામ નથી. એ તારું ધામ નથી, ચૈતન્યનું એ ધામ નથી. એ રાગની આપદાઓનું ધામ છે. આહાહા...! આવી વાત સાંભળતા માણસને એકાંત લાગે. પ્રભુ! આ સમ્યક્ એકાંતની વાત છે. સમ્યગ્દર્શન આ રીતે પ્રાપ્ત થાય છે. જ્યારે હું ચિદાનંદરૂપી નિત્ય શુદ્ધની ખાણ છું. મારી ચીજમાં રાગનો પ્રવેશ નથી. ઓહોહો...! રાગ પણ મારી વસ્તુથી ઉપર તરે છે. આહાહા...! છે ખરા. રાગાદિ છે ખરા, પણ ઉપર તરે છે, અંદરમાં પ્રવેશ નથી કરતા. આહાહા...! આ ઓજલ હોય છે ને? ઓજલ. ઓજલ કહે છે ને? રાણી. પડદા હોય. પડદાની ઓજલમાં રાણી કેવા હશે એમ લાગે.

એકવાર અમે 'વડિયા' ગયા હતા. 'જુનાગઢ' પાસે 'વડિયા' ગામ છે. 'રામજીભાઈ' હતા, 'આણંદભાઈ' હતા બધા ઘણાં હતા. રાજા પોતે વ્યાખ્યાનમાં આવ્યા. દરબાર. તો એણે કહ્યું, મહારાજ! અમારા ઘરે રાણીને દર્શન કરવા છે. લોકોને એમ કે રાણી કેવા હશે! ઓહોહો...! પડદામાં રહે ને? બહાર રહે નહિ. મહારાજ! અમારે રસોડે બ્રાહ્મણનું રસોડું છે. નિર્દોષ આહાર (લ્યો). અમારું રસોડું જુદું (કર્ચું). બ્રાહ્મણના રસોડે પધારો અને અમારા રાણીને દર્શન દો. તો લોકોને એમ કે રાણી કેવા હશે. જ્યાં અંદર ગયા. આમ મોઢું જાડું અને લોહી નહિ. .... રાણી કેવી હશે જાણે? આ એવું નથી. રાગથી રહિત ભગવાન પડદામાં બિરાજે છે એ એવો નથી. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? શું કહ્યું?

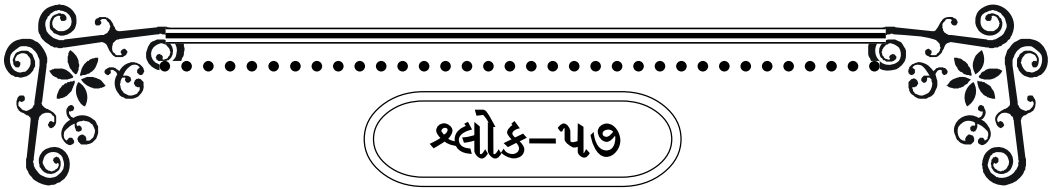
એ 'વડિયા' છે 'જુનાગઢ' પાસે. 'વડિયા' દરબાર છે. ત્યાં અમે ગયા હતા. તો લોકો તો બધા આવે. દરબાર પણ વ્યાખ્યાનમાં આવતા. અને એ દરબાર એટલા હોશિયાર હતા

કે બીજા દરબારો રાજ્ય કેમ ચલાવવું એ શીખવા આવતા. એ દરબાર એવા હતા. ભૂલી ગયા નામ. (સંવત) ૧૯૯૫ની સાલમાં. ૧૯૯૫માં 'રાજકોટ' ચોમાસુ હતું ને? ૧૯૯૬ની સાલમાં. ૧૯૯૬ની સાલમાં ત્યાં ગયા હતા. 'જૂનાગઢ' દર્શન કરવા ગયા હતા પછી વળતા ત્યાં ઉતર્યા હતા. તો એ રાજા એવો હતો કે તેની પાસે આજુબાજુના રાજકુમારો શીખવા આવતા. વ્યાખ્યાનમાં બધા આવ્યા. એ રાજકુમારો આવ્યા હતા એ બધા આવ્યા હતા. ૧૯૯૬ની સાલની વાત છે. કેટલા વર્ષ થયા? ૩૯ વર્ષ. અંદર જ્યાં ગયા તો રાણીમાં કાંઈ ઠેકાણા નહિ. અર...ર...! દુનિયાને એમ કે રાણી કેવા હશે?

અહીંયા કહે છે, કે રાગથી રહિત, પડદાથી રહિત ભગવાન અંદર કેવો છે એ તો અલૌકિક વાત છે. રાગનો પડદો તોડીને અંદરમાં જાવું. આહાહા...! એ બાદશાહ, ચૈતન્યબાદશાહના તને દર્શન થશે. આહાહા...! એવી સંપદા ક્યાંય નથી, એવી સંપદાની ખાણ તું છો પ્રભુ! એની મહિમા ન આવે અને બહારની મહિમા આવે! મિથ્યાદષ્ટિ છે. એ દયા, દાન, વ્રત અને ભક્તિના પરિણામની મહિમા આવે છે એ મહિમા મિથ્યાદષ્ટિ છે. પોતાની ચીજની મહિમાની ખબર નથી અને આ પરની ચીજની મહિમા! આહાહા...!

એ અહીંયા કહે છે, 'એ વિપદાઓનું અત્યંતપણે અપદ છે...' જુઓ! અત્યંતપણે સાધારણ નહિ. એ પદ પણ નહિ. પોતાનું પદ જ નહિ, પોતાનું સ્વરૂપ જ નથી. આહાહા...! 'અર્થાત્ જ્યાં વિપદા બિલકુલ નથી) એવા આ જ પદને હું અનુભવું છું.' આહાહા...! એ આત્મા ભગવાન ત્રિલોકનાથ, રાગનો પડદો તોડીને હું અંદરમાં જાઉં છું તો મને મારો અનુભવ થાય છે. એ ચીજ છે, એ સમ્યગ્દષ્ટિ છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? બાકી માની લે કે અમે જૈનમાં જન્મ્યા એટલે સમકિતી છીએ, નવતત્ત્વ અને દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધા છે, એ કાંઈ નથી, ભાઈ! આહાહા...!

'આ જ પદને હું અનુભવું છું.' કેવા? આહાહા...! કે 'નિત્ય-શુદ્ધ ચિદાનંદરૂપી સંપદાઓની ઉત્કૃષ્ટ ખાણ છે...' 'આ જ પદને હું અનુભવું છું.' રાગને નહિ, રાગ નહિ. એ તો પર છે. આહાહા...! ત્રીજો શ્લોક. ૫૭ છે ને?

શ્લોક-૫૭

(વસન્તતિલકા)

યઃ સર્વકર્મવિષમૂરુહસંભવાનિ

મુક્ત્વા ફલાનિ નિજરૂપવિલક્ષણાનિ ।

મુંક્તેઽધુના સહજચિન્મયમાત્મતત્ત્વં
પ્રાપ્નોતિ મુક્તિમચિરાદિતિ સંશયઃ કઃ ॥૫૭॥

[શ્લોકાર્થ :-] (અશુભ તેમ જ શુભ) સર્વ કર્મરૂપી વિષવૃક્ષોથી ઉત્પન્ન થતાં, નિજરૂપથી વિલક્ષણ એવાં ફળોને છોડીને જે જીવ હમણાં સહજચૈતન્યમય આત્મતત્ત્વને ભોગવે છે, તે જીવ અલ્પકાળમાં મુક્તિને પામે છે-એમાં શો સંશય છે ? ૫૭.

શ્લોક-૫૭ ઉપર પ્રવચન

યઃ સર્વકર્મવિષમૂરુહસંભવાનિ
મુક્ત્વા ફલાનિ નિજરૂપવિલક્ષણાનિ ।
મુંક્તેઽધુના સહજચિન્મયમાત્મતત્ત્વં
પ્રાપ્નોતિ મુક્તિમચિરાદિતિ સંશયઃ કઃ ॥૫૭॥

આહાહા...! (અશુભ તેમ જ શુભ) સર્વ કર્મરૂપી વિષવૃક્ષોથી... એ તો ઝેરના ઝાડ છે. આહાહા...! શુભકર્મ અને અશુભકર્મ જડ, એ ઝેરના ઝાડ છે. આહાહા...! તીર્થંકર પ્રકૃતિ બાંધી હોય... 'સમયસાર'માં કહ્યું છે, ૧૪૮ પ્રકૃતિ ઝેરનું ઝાડ છે. અમુક પ્રકૃતિમાં તીર્થંકર પ્રકૃતિ પણ આવી ગઈ અને આહારક, અંગોપાંગ... મુનિને આહારક શરીર હોય છે ને? ભગવાનને પ્રશ્ન પૂછવા જાય, એ બધા ઝેરના ઝાડ છે. પ્રકૃતિ ઝેરના ઝાડ છે. ભગવાનઆત્મા અમૃતનું ઝાડ. અમૃતનું ચિંતામણિ મહાવૃક્ષ. આહાહા...! રાગાદિ ભાવ, એની જે પ્રકૃતિ છે... આહાહા...! 'સર્વ કર્મરૂપી...' એમ લીધું છે ને? સર્વ કર્મમાં કોઈ તીર્થંકરપ્રકૃતિ બાદ રાખી છે એમ નથી. પ્રકૃતિ ભલે પડી હો, પણ એ તો કર્મ જડ છે. આહાહા...! ૧૪૮ પ્રકૃતિ છે એ બધી જડ છે. આહાહા...!

એ 'સર્વ કર્મરૂપી વિષવૃક્ષોથી...' ઝેરના ઝાડથી. 'ઉત્પન્ન થતાં, નિજરૂપથી વિલક્ષણ...' મારા સ્વરૂપથી વિલક્ષણ એટલે વિપરીત લક્ષણવાળા. પુણ્ય અને પાપ મારા સ્વરૂપથી વિપરીત લક્ષણવાળા છે. આહાહા...! જુઓ! આ સમ્યગ્દર્શનની ચીજ! એને એ સમ્યગ્દર્શનનું હજી ભાન નથી અને એને ત્યાગ થઈ જાય. ત્યાગ કરો, બાયડી, છોકરાનો ત્યાગ કર્યો, એ બધું મિથ્યાત્વ છે. પરનો ત્યાગ મેં કર્યો એ મિથ્યાત્વભાવ છે. પરના ગ્રહણત્યાગ આત્મામાં છે જ નહિ, એ તો ભિન્ન ચીજ છે. કદી અડચો નથી તો ત્યાગ કરવાનું ક્યાં આવ્યું? આહાહા...! ભારે કામ ભાઈ આકરું! દુનિયા બાહ્ય ત્યાગને દેખીને લાગે ત્યાગી છે.. ત્યાગી છે. ધર્મના ત્યાગી છે. એ અંદર આવે છે. 'નિયમસાર'માં ભાઈ આવે છે. 'નિયમસાર'માં આવે છે, ખૂણામાં આવે છે. સ્વધર્મત્યાગ એવો મોહ. આવે છે આ બાજુ આવે છે. એ

બધું કાંઈ યાદ રહે છે? સ્વધર્મનો ત્યાગ એવો મોહ. ક્યાંક છે ખરું. ૨૫૭? ૨૫૭ પાનું ને? ૨૧૦ કળશ. જુઓ!

‘સ્વધર્મ ત્યાગરૂપ..’ છે? ત્યાગ કર્યો એણે. શું ત્યાગ કર્યું? સ્વધર્મનો ત્યાગ કર્યો. ‘સ્વધર્મત્યાગરૂપ (મોહરૂપ)..’ છે? બાલના ત્યાગમાં તો સ્વધર્મનો ત્યાગ-મોહ છે. ગજબ વાત છે, બાપુ! સ્વધર્મ, છે? ‘સ્વધર્મત્યાગરૂપ (મોહરૂપ) અતિપ્રબળ તિમિરસમૂહને દૂર કર્યો છે અને જે પેલી અઘસેનાની ધજાને હરી લે છે.’ આહાહા..! મોહની વ્યાખ્યા કરી કે સ્વધર્મના ત્યાગરૂપ મોહ. આહાહા..! હું પરનો ત્યાગ કરું, પરને છોડું એ તો મોહભાવ છે. અરે..! રાગનો ત્યાગ કરવો એ પણ નામમાત્ર આત્મામાં છે. ‘સમયસાર’ની ૩૪મી ગાથામાં આવે છે. રાગનો ત્યાગ પણ નામમાત્ર આત્મામાં છે. પરમાર્થે રાગનો ત્યાગ પણ આત્મામાં નથી. કેમ કે આત્મા રાગરૂપ થયો નથી. એવા સ્વભાવની દૃષ્ટિ અને અનુભવ થયો તો રાગનો ત્યાગ એણે કર્યો, એ નામમાત્ર કથન છે. પરમાર્થે રાગનો ત્યાગ પણ આત્મામાં નથી. આહાહા..! લોકો બહારના ત્યાગ, બાયડી-છોકરા છોડે, લુગડા ફેરવી નાખે, એક કપડું ઓઢે, પહેરે ત્યાં થઈ ગયો ત્યાગી.

અહીં એમ કહે છે, જુઓ! આ ‘પદ્મપ્રભમલધારીદેવ’નો શ્લોક છે, ડોં! મુનિરાજનો શ્લોક છે. આહા..! ‘સદા શુદ્ધ-શુદ્ધ એવું આ (પ્રત્યક્ષ) ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર તત્ત્વ જગતમાં નિત્ય જયવંત છે-કે જેણે પ્રગટ થયેલા સહજ તેજ-પુંજ વડે સ્વધર્મત્યાગરૂપ (મોહરૂપ) અતિપ્રબળ તિમિરસમૂહને દૂર કર્યો છે..’ આહાહા..! સ્વધર્મનો ત્યાગ એવો જે મોહ, એને દૂર કર્યો છે. ઝીણી વાત છે, ભાઈ! આ તો અનંત અનંતકાળનો અંત લાવીને ભવનો અંત લાવવાની વાત છે. ભવના અંત નહિ થાય તો નરક અને નિગોદ મળશે, બાપા! આહાહા..! અબજોપતિ મરીને પશુમાં જાય. આહાહા..! ખિસકોલી. ખિસકોલીને શું કહે છે? ગિલહરી. એમાં જાય. ઢેઢગરોળી થાય છે, એમાં જન્મે. આહાહા..! બાપુ! અનંતવાર એવા ભવ કર્યા છે, ભાઈ! તારી ચીજની ખબર નથી. અને તિર્યચગતિમાં જાય છે. કેમ? ‘ગોમ્મટસાર’માં લખ્યું છે કે કેમ (તિર્યચ થાય છે)? કે સ્વરૂપથી એણે વિપરીતતા આડોડાઈ ઘણી કરી. આડોડાઈ એટલે વિપરીતતા ઘણી કરી. તો એ વિપરીતતાના કારણે એનું શરીર પણ તિર્યચમાં આડું થઈ ગયું. મનુષ્યમાં આમ (સીધું શરીર) થયું તો હાથી, ઘોડા, ખિસકોલીના આડા શરીર છે. શરીર આડું થઈ ગયું. આડોડાઈ બહુ કરી તો આડુ શરીર થઈ ગયું. આત્મામાં તો આડોડાઈ થઈ. આહાહા..! એવી વાત છે, ભાઈ! કયો અધિકાર છે? સમાધિ અધિકારમાં એ ગાથા છે.

અહીં એ કહ્યું. ‘જે વિપદાઓનું અત્યંતપણે અપદ છે.’ જ્યાં વિપદા બિલકુલ નથી. ભગવાન શુદ્ધ ચિદાનંદમૂર્તિમાં રાગની આપદા બિલકુલ નથી. વિપદા એમાં છે જ નહિ. વિપદા-રાગ એ વિપદા છે, આકુળતા છે, દુઃખ છે. આહાહા..! અંદર આત્મામાં એ બિલકુલ નથી.

આહાહા...! 'એવા આ જ પદને હું અનુભવું છું.' હવે 'અશુભ તેમ જ શુભ) સર્વ કર્મરૂપી વિષવૃક્ષોથી ઉત્પન્ન થતાં,...' આહાહા...! શુભ-અશુભ જે કર્મ છે, એ ઝેરના ઝાડથી ઉત્પન્ન થતાં, 'નિજરૂપથી વિલક્ષણ એવાં ફળોને છોડીને...' વિષવૃક્ષ જે ઝેર પુણ્ય-પાપના પરમાણુ પડ્યા છે, એના કારણથી આ લક્ષ્મી, પૈસા, મકાન કરોડો આદિ મળે, એ વિષવૃક્ષના ફળ છે. ઝેરના ફળ છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! આ તો સંતો એમ કહે છે. લોકોને બેસે કે ન બેસે.

કોઈ અબજોપતિ થાય તો કહે છે કે એ તો વિષવૃક્ષના ઝેરના ફળ છે. કહો, 'પોપટભાઈ'! 'પોપટભાઈ'ના સાળા હતા ને. બે અબજ ચાલીસ કરોડ. 'ગોવા'. ગુજરી ગયા. પૈસા છે હજી. બે છોકરા છે. એક છોકરો ખ્રિસ્તીને પરણ્યો છે. પૈસા ઘણાં, બે અબજ ચાલીસ કરોડ. અઢી અબજ. અને એક વર્ષમાં ઘણાં કરોડની પેદાશ. એના સાળા છે. એ તો ગુજરી ગયા. ભાઈ બેઠા છે ને? એના સાળા. એ તો ગુજરી ગયા. એના છોકરા છે. અઢી અબજ પૈસા. ૨૫૦ કરોડ. ધૂળમાં શું છે?

એ કહે છે, એ કર્મરૂપી ઝેરના ફળ છે. એ નિજરૂપથી વિલક્ષણ છે. પોતાના આનંદસ્વરૂપ ભગવાન એનાથી લક્ષ્મી આદિ, સ્ત્રી આદિ અનુકૂળ, છોકરા અનુકૂળ, આબરૂ અનુકૂળ એ ઝેરના ફળ છે. આહાહા...! એની મીઠાશ છૂટે... આહાહા...! ત્યારે પ્રભુની મીઠાશ આવે. બહારની મીઠાશ અંદરથી છૂટે. બિલકુલ ઝેરના ઝાડ, ઝેર-ફળ છે. અબજો રૂપિયા હોય અને દસ-બાર છોકરા હોય. એક-એક છોકરાની પાંચ-પાંચ, દસ-દસ લાખની ઉપજ હોય, બધા ઝેરના ઝાડ છે.

મુમુક્ષુ :- ઝેરના ઝાડ.... કે ઇત્યાદિ માટે?

ઉત્તર :- આ તો બધાને માટે છે. અંદર છે કે નહિ? આહાહા...!

'વિષવૃક્ષોથી ઉત્પન્ન થતાં, નિજરૂપથી વિલક્ષણ એવાં ફળોને છોડીને જે જીવ હમણાં...' આ સમયમાં 'સહજચૈતન્યમય આત્મતત્ત્વને ભોગવે છે,...' રાગને નહિ ભોગવતો, પરને નહિ ભોગવતો અને પોતાને ભોગવે છે 'તે જીવ અલ્પકાળમાં મુક્તિને પામે છે-એમાં શો સંશય છે?' પોતાના આત્માનો અનુભવ કરે છે એ અલ્પકાળમાં કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે એમાં સંશય શો છે?

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)